

EKONOMİK SUÇLAR BAĞLAMINDA TÜRK TİCARET KANUNUNDA DÜZENLENEN SUÇLAR ve CEZALAR

Doktora Tezi İncelemesi ve Özeti

**Tez Sahibi:Özgür KÜÇÜKTAŞDEMİR
Özetleyen: Acar PUR**

BÖLÜM I

CEZAI HİMAYENİN KONUSU OLARAK İKTİSADİ DÜZEN ve EKONOMİK SUÇLAR

I. İKTİSADİ DÜZENİN CEZAI HİMAYESİ, BEYAZ YAKALI SUÇLULUĞU, EKONOMİK SUÇ ve TİCARİ SUÇ KAVRAMLARI

A. ANAYASAL EKONOMİK DÜZEN ve EKONOMİK DÜZENİN CEZAI HİMAYESİ

Hiçbir ekonomik düzen, kendi işlevini, devlet koruması ve hukuk düzeninin sağladığı alt yapı olmadan yerine getiremez. Bu nedenle, günümüzde şahısların sadece siyasi açıdan değil, ekonomik açıdan da korunması kabul edilmiş ve anayasal iktisat kavramı ortaya çıkmıştır. Anayasal iktisat temelinde serbest piyasa ekonomisine dayanır.

Serbest piyasa ekonomisinin temel sonuçlarından biri de mülkiyette ve karda eşitsizliktir.Bu nedenle, liberal piyasa ekonomisi eşit durumda olanlara eşit fırsat ilkesine dayanır ve en esaslı teminatını serbest rekabet sisteminde bulur.

Ekonomik suçlarının içerdikleri fiiller ilk olarak özel hukuk alanında haksız fiil olarak ele alınmış, tazminat, ihlalin tespiti gibi hukuk davalarına konu olmuşlarsa da yüksek oranda tekrerr göstermeleri ve yaygınlıklarını giderek arttırmaları özel hukuka ilişkin yolların yetersiz kalmasına neden olmuştur.

TTK'daki cezai hükümlerle, piyasadaki aktörlerin aldatıcı eylemlerde bulunmalarının ve böylelikle piyasaya yanlış bilgi vermelerinin önlenmeye çalışıldığı gözlemlenebilir. Kısacası, ticari hükümler ve bu hükümleri ceza yaptırımına

bağlayan normlar piyasadaki aktörler için, piyasaya düzen vererek öngörülebilirlik sağlamaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'ndaki ceza normlarını ceza hukukundaki kendilerine has yerlerine oturtmak için cezai himayenin konusu haline gelen ticari hayata değinmek ve bu bağlamda öncelikle “ekonomik suç”, “ekonomi hukuku”, “ekonomi ceza hukuku” kavramlarının incelenmesi gerekmektedir.

B. EKONOMİ HUKUKU ve EKONOMİ CEZA HUKUKU

Ekonomi hukuku kavramının, ayrı bir hukuk dalının varlığına vurgu yapmadığı, genel olarak ekonomik hayatın düzenlenmesine bağlı olarak ortaya çıkan, ekonomi ve hukuk ilişkisinin doğurmuş olduğu hukuksal kurum, ilke ve yöntemlerin incelenmesini betimlediği ileri sürülmüştür.

Ekonomi hukukuyla, ekonomiye yön veren yürürlükteki yasalar ve bu alana ilişkin olarak alınan önlemlerin bütünü ifade edilmekte olup, bu düzenlemelerle üretim, tüketim, bölüşüm ilişkileri devletçe belirlenerek ekonomik düzen idare edilmekte ve bunun sonucunda ise bireyler arası ilişkiler değil devletle ekonomik yapı arasındaki ilişki temel alınmaktadır.

Ekonomi hukukunun kamu hukukuyla bağlantılı bir alan olduğu rahatlıkla ifade edilebilir ve ekonomi hukukunun en önemli alt dallarından biri de ekonomi ceza hukuku olarak karşımıza çıkmaktadır. Doktrinde ekonomi ceza hukuku, özellikle de ceza hukukçuları tarafından ekonomi hukukunun bir alt dalı olarak kabul edilmektedir.

C. BEYAZ YAKALI SUÇLULUĞU, EKONOMİK SUÇ ve TİCARİ SUÇ KAVRAMLARI

1- Ekonomik Suçların Kavramsal Kökeni ve Morfolojisi

Ekonomik ve ticari suç kavramlarının kökeni, Amerika'da şirketler ve piyasa üzerine yapılan suç bilimi çalışmalarının sonucu ortaya çıkan "beyaz yaka suçları"(white collar crime, Wirtschaftskriminalität) kavramına dayanmaktadır. Kıta Avrupasında ise, aralarında bazı kapsam ve ele alınış farklılıkları olsa da beyaz yaka suçları yerine ekonomik suçlar kavramının (economic crime) kullanılması tercih edilmiş ve ticari suçlar bu kapsamda ele alınmıştır.

Burjuva toplumunun gelişimiyle, 1764 yılında Beccaria, büyük ve zengin olanların işledikleri suçların topluma daha fazla zararı dokunacağını ileri sürecek, kapitalist düzenin gelişmeye başladığı 19.yüzyılda ise Marx ve Engels, kapitalist sistemin güçlü ve ayrıcalıklı kıldığı kişilerin bu niteliklerini kullanarak suç işlediklerini belirtecektir.

Beyaz yaka suçları kavramı, ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde şirket çalışanlarının işledikleri suçlar üzerinde çalışmalar yapan kriminolog Edwin H.Sutherland tarafından 1949 yılında ortaya atılmıştır. Beyaz yaka(lı) suçları kavramıyla, suçun sadece fakirliğin yoksunluklarını çeken alt sınıflar tarafından değil, sosyo-ekonomik açıdan güçlü kesimler tarafından da işlenebileceğinin ilk defa net bir şekilde kanıtlanması; döneminin suç bilimi için son derece devrimci bir buluş olarak görülmüştür.

Genel olarak kavramın ana hatlarının şu şekilde çizilebileceği doktrinle kabul edilmiştir: a) bir suç fiili olacaktır, b) saygın ve ekonomik açıdan güvenilir bir fail tarafından işlenecektir, c) bu kişi yüksek sosyal statü sahibi olacaktır, d) bu suçu mesleğini icra ettiği sırada işleyecektir.

"Beyaz yaka suçları" kriminolojik bir kavram olarak fail merkezli kökenlidir. Bu nedenle ekonomi ceza hukukunda da hala fail öncelikli ilgi alanlarından biri olarak görülmektedir. Aslında beyaz yakalı suçlar bağlamında ekonomik suçları hem fail hem de fiil açısından eklektik bir şekilde ele alınmasının önünde bir engel yoktur.

Beyaz yaka suçları, genel olarak şiddeti içeren suçlara göre günümüzde hala düşük öncelikli görülmeye devam edilse de, ekonomiye verdikleri zarar adi suçlarla karşılaştırılamayacak ölçüde büyüktür.

Beyaz yaka suçluluğu üzerine yapılan araştırmalar, beyaz yaka suçlarının klasik suç tiplerine göre daha çok mağduriyet yaşattığını, çoğunlukla şirket, devlet gibi kurumsal yapılar içinde ve onlar vasıtasıyla işlendiklerini, diğer suçlara göre tekrür etme ve zincirleme işleme oranlarının daha fazla olduğunu, tamamlanmalarının daha uzun süre aldığını göstermektedir. Yine bu bağlamda araştırmalar beyaz yaka suçlarının bu özellikleriyle faillerinin ortalamanın üzerine eğitilmiş olmasını gerektirdiğini ve fiillerin niteliğinin para kazanmak olduğu ve kurumsal yapılarda üst düzey makam sahibi kişilerin bu tip önemli bir unsur teşkil ettiğini ileri sürmektedir. Keza, faillerin amacının daha fazla suçları daha çok işledikleri gözlenmiştir.

Yukarıda sayılan tüm bu özellikleri yüzünden beyaz yaka suçları, çoğunlukla, ticari suç, ekonomik suç ve şirket yararına işlenen suçlar üzerine yapılan tartışmalarla, bu tartışmalara kaynaklık eden suçların yapısal özellikleriyle yakından ilgili, çatı bir kavramdır. Hatta beyaz yaka suçlarıyla ekonomik suçların genellikle özdeş tutulduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Nitekim çoğu Avrupa ülkesinde, özellikle de İskandinav ülkelerinde beyaz yaka suçları yerine ekonomik suç kavramı kullanılmaktadır.

2. Beyaz Yaka Suçları ve Ekonomik Suçlar İlişkisi

Bu çalışmada ekonomik suç ile beyaz yaka suçluluğu kavramlarının birbirlerinin doğrudan muadili olamadıkları, ekonomik suçların beyaz yaka suçlarının bir alt türevi olduğu, beyaz yakalı suçluluğu konuya kriminolojik yaklaşımı ifade ederken, ekonomik suçlarınsa hukuk alanında ortaya çıkmış bir kavram olduğu ifade edilmiştir.

3. Ekonomik Suç Kavramının Tanımı ve İçeriği

Ekonomik suçları, mesleki ve teknik yeteneklere sahip olan failer tarafından, şiddet içermeyen, çoğunlukla aldatıcı fiiller vasıtasıyla, ekonomik kazanç hedefiyle, iktisadi bir etkinlik dâhilinde işlenen ve genel olarak iktisadi menfaatleri ihlal eden suçlar şeklinde tanımlıyoruz. Böylelikle ekonomik suçlar, iktisadi düzen içinde tezahür eden, faillerinin mevcut iktisadi ve hukuki düzenin olanaklarını suiistimal ettikleri, hem iktisadi düzeni hem de bireysel menfaatleri tehlikeye atan suçlar oldukları söylenebilir.

Ekonomik suçlarda amacın haksız iktisadi kazanç elde etmek olduğu belirtilmişti. Ekonomik suçlarda bu amacın elde edilmesi için hile kullanılmakta ve bu onları geniş anlamda sahtekarlık suçları içine sokmaktadır. Böylelikle ekonomik suçları niteleyen en önemli özelliklerinden biri şiddet içermemeleri ve geniş anlamda sahtekarlık suçları içine girmeleridir. Ekonomik suçların en önemli özelliklerinden biri de güven ihlali olup, toplumsal ilişkilerdeki karşılıklı güveni yok etmeye elverişlidirler.

Kanımızca ekonomik suçları niteleyen temel şart iktisadi faaliyetler dâhilinde gerçekleştirilen fiillerden oluşmalarıdır. İşte bu yönleri nedeniyle ki, ekonomik suçları ve dolayısıyla ekonomi ceza hukukunu, ekonomi hukuku içinde değerlendirmesi zorunlu olmaktadır.

4. Ticari Suç Kavramı ve Genel Olarak Ticari Suçlar

Devlet, ekonomik hayatın sağlıklı işleyebilmesi için, ticari olma özelliğini taşıyan bütün usul ve yöntemlerin uygulanışını denetlemek ve güvence altına almak zorundadır. İşte bu noktada ticaret hukukunun diğer hukuk dallarıyla ilişkisi ortaya çıkar ve bu alanda uygulanan cezai yaptırımlar bakımından ticari ceza hukukundan söz edilir. Ticari suçlar, ekonomiyle doğrudan ilgilidirler ve bu bağlamda ekonomi ceza hukukunun içerisinde değerlendirilmekte, ekonomi ceza hukukunun önemli bir kısmını oluşturmaktadırlar. Yukarıdaki tanım ele alındığında ifade edilebileceği üzere iktisadi faaliyetlerin büyük bir kısmı ticari olduğundan, ekonomik suçların büyük kısmını ticari suçlar oluşturmaktadır.

Yalnız bu noktada, ticari suçların ekonomik suçlar içinde değerlendirilmesine hatta birbirinin yerine kullanılmasına karşın, her ekonomik suçun ticari suç olmadığını ifade etmek, ticaret kelimesinin ekonomi kelimesinin doğrudan muadili olmadığını belirtmek gerekmektedir. Ekonomi ceza hukuku, ekonomi ile alakalı ceza normlarını içeren daha geniş anlamli, kapsayıcı bir kavram olma niteliği gösterirken, ticari ceza hukuku terimi daha dar kapsamlı bir terim olma özelliğini göstermektedir.

Ticari suçların, münhasıran ticari faaliyetler dâhilinde işlenebilen, doğrudan ticari hayatın işleyişine zarar veren suçlar olduğu belirtilebilir. Zaten bu yüzden ticari suçlar da ekonomik suçların bir alt dalı olarak, bu suçların özelliklerini taşımaktadırlar.

II. CEZA HUKUKUNUN GENEL İLKELERİ İŞİĞİNDA EKONOMİK SUÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ekonomik suçlar ceza hukukunun önemli bir parçasını oluşturur ve ceza hukukunun genel ilkeleriyle çelişmezler. Türk Ceza Hukukunda anayasal temelli ortaya çıkan ilkeler Anayasa'nın 38.maddesinde ve TCK'nın 2., 20. ve 21. Maddelerinde düzenlenen suçta ve cezada kanunilik, ceza sorumluluğun şahsiliği ve kusur ilkeleridir ve ticari suçların bu bağlamda incelenmesi bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

A. SUÇLARIN ve CEZALARIN KANUNİLİĞİ İLKESİ

Temel olarak kanunilik ilkesi, önceden kanunlaştırılmış bir ceza normu olmadan kimsenin cezalandırılmamasını ifade eder. Kanunilik ilkesi, "kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez" şeklinde ifade edilmiş, aynı zamanda da TCK'nın 2/1.maddesinde de tanımlanmıştır.

B. KUSUR İLKESİ (nulla poena sine culpa)

Kusur ilkesine göre kimse kasten işlemediği bir fiilden ötürü sorumlu tutulamaz. Kişinin taksirli sorumluluğuysa istisnaidir, zira bu sorumluluğun kanunda açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Türk Ceza Kanunun bu hükümleriyle genel olarak ekonomik suçların, özeldeyse Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen suçların ve aslında her suç türünün oluşmasının kastın varlığına bağlı olduğu belirtilmelidir. Kanun koyucu, Türk Ticaret Kanunu'nda cezai yaptırım getirdiği hükümlerinin hemen hemen hepsinde kastın varlığına vurgu yapmıştır.

Kusur ilkesi, failin cezai sorumluluğu doğması için, salt bir fiili gerçekleştirmesinin yeterli görülmediği, sorumluluğunun kusurlu bir hareketin neticesiyle oluşacağı, yani sübjektif sorumluluk esasının kabul edildiği anlamına gelir.

Diğer yandan, kusur veyahut başka bir deyişle kusursuz suç olmaz ilkesi, ticarişirketlerin organları vasıtasıyla işledikleri suçlarda, yani şirketin bir organını oluşturan gerçek kişilerin ve de tüzel kişilerin cezai sorumluluğu tartışmaları açısından önem arz eden bir ilkedir. Bu bağlamda tüzel kişilerin bir insan gibi manevi varlıklarından ve kınanabilirliklerinden bahsedilemeyeceğinden tüzel kişileri topluluklar suçlu olamaz (societas delinquere non potest) ilkesi nedeniyle cezaen sorumlu tutmak mümkün olmayacaktır. Yine bu paralelde kusur ilkesi dolayısıyla ticari şirketleri çalışanlarının fiilleri dolayısıyla objektif cezai sorumlulukla muhatap tutmak da mümkün gözükmemektedir. Böylelikle başta Almanya ve Alman hukukundan etkilenen Kıta Avrupası ülkelerinde şirketlerin maneviyata sahip olmayacağı görüşünden hareketle şirketlere idari yaptırım uygulanması yolu izlenmiştir.

C. SUÇLARIN ve CEZALARIN ŞAHSİLİĞİ İLKESİ

Cezaların şahsiliği ilkesi Türk Ceza Kanunu'nun 20.maddesi hükmünde, ceza sorumluluğunun şahsi olduğu, kimsenin başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamayacağı şeklinde ifade edilmiş; maddenin ikinci fıkrasında açıkça tüzel kişilerin suçun faili olamayacağı hükme bağlanmıştır.

Öte yandan, tüzel kişilere cezai sorumluluk tanınması, tüzel kişilere adli para cezası uygulandığında şirketlerin birçok gerçek şahsın katılımıyla oluşmaları nedeniyle kusuru bulunmayan diğer ortakların da dolaylı şekilde etkilenmesine yol açacağından şahsilik ilkesi ışığında eleştirilmiştir. Bu nedenlerle doktrindeki en önemli eleştiri, cezalandırıcı adaletin sağlanmasında ve şirketlere kusur isnadında klasik ceza hukukunun yetersiz kaldığı yönündedir.

Ülkemizde tüzel kişilerin cezai sorumluluğuna ilişkin tartışmalar suçların ve cezaları şahsiliği ilkesi kapsamında ele alınmış ve tüzel kişilerin cezai sorumluluğunun bulunmayacağına ilişkin düzenleme TCK'da yerini almış; hukuk sistemimizde tüzel kişilere ancak idari yaptırımlar ve güvenlik tedbirlerinin uygulanabileceği öngörülmüştür.

III. EKONOMİK SUÇLARDA FAİL

A. BEYAZ YAKALI SUÇLULAR ve EKONOMİK SUÇLARDA FAİL

Ekonomi ceza hukukunda fail öncelikli ilgi alanlarından biridir. Klasik suçların çoğunlukla faili herkes olabilirken, ekonomik suçların faileri beyaz yakalı olarak adlandırılan sosyal gruba aittir ve beyaz yakalı failer suç işlerken bulundukları mesleki konumu, bu konumlarıyla elde ettikleri güveni kötüye kullanmaktadır. Ekonomik suçlarda tipikleştirilen fiillerin, yapıları gereği, alt sınıflara dahil olmayan, eğitilmiş failer tarafından, belirli bir mesleğin ya da uzmanlık gerektiren bir işin icrası sırasında işlendiği gözlemlenebilir. Bu bağlamda ceza hukukuna yansısı ele alındığında, ekonomik suçların özelliklerinden biri genellikle özgü faili suçlar oluşturmalarıdır. Öte yandan, her ne kadar ticari suçların faileri beyaz yakalılar içerisinde değerlendirilmekteyse de failerinin kesin, mutlak bir tipoloji sunmadıkları doktrinde genel kabul gören görüştür.

Kriminolojinin verilerine göre, beyaz yakalı suç faillerinin genellikle kariyer ile başarı odaklı, pozitif, dışa dönük, egosantrik ve meslek sahibi insanlardan, çoğunlukla da işadamlarından oluştuğu gözlemlenmiştir.

IV. SUÇ GENEL TEORİSİ AÇISINDAN EKONOMİK SUÇLARIN ORTAK ve AYIRT EDİCİ ÖZELLİKLERİ

A. EKONOMİK SUÇLARIN KORDUĞU HUKUKİ DEĞER ve MENFAATLER

Doktrinde her suçun bir değer ve menfaatin ihlali olduğu ve bu nedenle her suçun bir hukuki konusunun bulunduğu kabul edilmektedir. Çünkü ceza normları kendilerine özgü farklı hukuki konulara sahip olabildiklerine göre, suçun hukuki konusu, suçu başka suçlardan ayırmada, suçları bireyselleştirmede işlev görmektedir, ceza normlarının yorumunda ve tasnifinde başvurulması zorunlu bir unsur olmaktadır.

Ekonomik suçlarla korunan hukuksal yararın bireysel olmayıp ekonomik düzenin işleyişinin ve kurumlarının korunmasına ilişkin kamusal yarar olduğu belirtilmiştir. Gerçekten de kategorize etmeye yaradığı ölçüde ekonomik suçların ekonomik sistemin geneline zarar verdiği ifade edilebilir. Ekonomik suçların genel olarak korudukları hukuki değerin ekonomik düzenin değerleri olduğu, korunan bu hukuki menfaat ve değerinse toplumda ekonomik ilişkilerde bulunması gereken güven ve itimat olarak ele alınabileceği belirtilmiştir.

Kısacası ekonomik suçların öncelikle iktisadi düzenin işleyişinin ve kurumlarının korunmasına ilişkin kamusal yarar yanında kişilerin ekonomik özgürlüklerinin, iktisadi ilişkilerdeki güven unsurunun korunmasına ilişkin ferdi-kamusal yarar ile ikincil ve böylelikle dolaylı olarak kişilerin belirli iktisadi menfaatlerini koruduğu söylenebilir.

B. EKONOMİK SUÇLARDA MAĞDUR

Ekonomik suçların ayırt edici özelliklerinden biri, mağdurları açısından diğer klasik suçlardan farklı olarak beyaz yaka suçlarına ait belirli ortak özellikler göstermeleridir. Ekonomik suçların yol açtığı mağduriyetler, tüketicilerden tacirlere, yatırımcılardan tasarruf sahiplerine, işçilerden şirketlere kadar piyasada yer alan her kesimi kapsayabilir. Diğer yandan, ekonomik suçların failleri, eylemleriyle herhangi bir gözle görülür fiziksel bir zararın oluşmadığını ve dolayısıyla gerçekleştirdikleri eylemden kimsenin mağdur olmadığını öne sürerek diğer suçlulardan kendilerini ayırtmaya çalışmaktadır.

Ekonomik suçlarda genellikle, mağduriyet dolaylı bir şekilde yaşanmakta, çok veya gayrimuayyen sayıda kişi tikel olarak malvarlıklarından çok az bir kısmını kaybettiklerinden bu kişilerin mağduriyetlerinin tespiti de güç olmaktadır. Faillerin mesleki beceri ve imkânlarını kullanarak ekonomik suçları işleyebilmeleri, örgütsüz ve teknik bilgiye sahip olmayan bilinçsiz mağdurları korumasız kılmakta ve bu suçların işlenebilmelerini kolaylaştırmaktadır.

C. EKONOMİK SUÇLARDA SUÇUN KONUSU

Suçun konusundan genellikle suçun maddi konusu anlaşılmaktadır. Suçun maddi konusu, suçun maddeten üzerinde etkilerini gösterdiği varlıktır. Ekonomik suçlarda, klasik suçlara göre suçun maddi konusuna rastlama olasılığının biraz daha düşük olduğunu belirtmek gerekir. Örneğin kanuna aykırı olarak ticaret unvanına ek yapma suçunda, unvanın ve ekin bulunduğu levha örnek gösterilebilir ama bu levhayı suçun maddi konusu yapmaz.

Ekonomik suçlarda kimi zaman, bir objenin suçun maddi konusunu mu yoksa suçun işlenmesi için bir vasıtayı mı oluşturduğu tartışılabilir hale gelmektedir. Türk Ticaret Kanunu açısından haksız rekabet fiilleri özelinde bu konu

örneklendirilebilir. Örneğin, el ilanlarıyla reklamını yaparak, TTK'nın 62.maddesine göre kişisel durumu hakkında yanlış ve yanıltıcı beyanlarda bulunma fiilinde, el ilanı maddi konu değil ancak bir vasıta olabilir. Çünkü bazı haksız rekabet suçları beyan suçudur.

D. EKONOMİK SUÇLARDA MADDİ UNSUR

Ekonomik suçlar karşımıza genellikle neticeli suçlar olarak değil de hareket suçları olarak çıkmaktadır. Hareket(şekli) suçlarında fiil bir netice barındırmadığından doğrudan belirli bir menfaat üzerinde zarara yol açmamakta o menfaati tehlikeye atmaktadırlar. Ekonomik suçların diğer bir özelliği ise genel olarak soyut tehlike suçlarından oluşmalarıdır. Genel olarak bu suçlarda, doğacak zarar ihtimali cezalandırılmakta, hareketin kendisi tehlikeli addedilmektedir.

Ekonomik suçlarda yaptırıma bağlanan eylemin kendisi zaten özel hukuk açısından dürüstlük kuralına aykırı, aldatıcı bir davranıştır ve bu bağlamda ceza siyaseti gereği soyut tehlike suçu olarak cezalandırılmaktadır. Buna karşın bu aldatıcı davranışın kendisi başka bir hileli davranış ve amaç doğrultusunda kullanıldığında hile nitelikli bir yalan haline gelecek ve bu fiil vasıtasıyla menfaat elde edilerek başkasının malvarlığında doğrudan zarar meydana getirilmişse dolandırıcılık suçu işlenmiş olacaktır.

E. EKONOMİK SUÇLARDA HUKUKA AYKIRILIK

Hukuka aykırılık, suç tipini ihlal eden hareketin sadece ceza hukukuyla değil tüm hukuk düzeniyle çelişki içinde bulunması demektir. Bu bağlamda, hukuka aykırılık hükmünün verilebilmesi, bir fiilin suç tanımındaki tipik fiile uymasına ve tipik fiili örten bir hukuka uygunluk nedeninin bulunmamasına bağlıdır.

Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen ceza normları içlerinde ticari davranış kuralları barındırmakta ve ticari hayata ilişkin kurallardan oluşmaktadır. Bu nedenle bu kurallara belirli koşullarda istisnalar getiren başka kanunların bulunması bir o kadar güçtür. Çünkü zaten Türk Ticaret Kanunu sahip olduğu sistematik içinde belirli davranış kurallarının istisnalarını kendi içinde göstermektedir. Ekonomik suçların mala prohibita suçlar olmaları nedeniyle, bir kimsenin kanunun bir hükmünü yerine getirmek amacıyla herhangi bir ekonomik suç işlemesi genel olarak mümkün değildir.

İktisadi düzenin sözleşme özgürlüğünü kısıtlayan kurallarla sıkı sıkıya belirlendiğini, tacirlerin basiretli bir tacir gibi davranmaları gerektiğini ve zorunluluk halinden yararlanabilmek için kişilerin karşı karşıya kaldıkları tehlikeye kendilerinin neden olmaması zorunluluğunun bulunduğunu belirtmek gerekir. Bu nedenle iktisadi hayata ilişkin zorunluluklar zorunluluk hali kapsamında kanımızca değerlendirilemez. Ekonomik suçların iktisadi düzenin işleyişine ilişkin değerleri tehlikeye düşürdüğü ve faillerin bu suçlar vasıtasıyla iktisadi menfaatler sağladıkları gözden kaçırılmamalıdır.

Ekonomik suçlar, yukarıda da açıklandığı üzere gayrimuayyen mağdurlu suçlar olma özelliğini gösterdiklerinden ilgilinin rızasına ilişkin hukuka uygunluk nedeni genel olarak uygulama alanı bulmaz. Bu nedenle ekonomik suçlarda, ilgilinin rızası çok istisnai olarak geçerli olabilir veya Kanunda bu yönde hüküm bulunması gerekir. Diğer taraftan ticaret hukukuyla akit serbestisi daraltıldığı için, suçtan zarar görenin rızasının malvarlığına ilişkin bir hakka karşılık gelse dahi bir hukuka uygunluk nedeni sayılmayacağı durumların var olduğunu belirtmek gerekir.

F. EKONOMİK SUÇLARDA MANEVİ UNSUR

1. Ekonomik Suçlarda Kusurluluk

Öncelikle ekonomik suçların büyük çoğunluğunun özel kastla işlendiğini belirtmemiz gerekir. Özel kast, Kanunun genel kast yanında suçun oluşması için ayrıca failin belli bir amaç uğruna hareket etmesini emrettiği halleri ifade eder. Ekonomik suçlarda fail, dürüst bir ticari muameleden elde edebileceği kazancın dışında kalan fazladan bir kazancı kendisine veya bir başkasına sağlama amacı güder. Özel kastın arandığı suçların olası kastla işlenebilmeleri mümkün değildir.

Ekonomik suçlar, yukarıda da bahsi geçtiği üzere genel olarak hareket suçlarından oluşmaktadır. Bu nedenle hem suçların hem de suç faillerinin kasıtlarının tespiti çeşitli güçlükler arz edebilmektedir. Bu zorluk nedeniyle, bu suçlarda sadece hareketin iradi olarak gerçekleştirilmesinin yeterli olduğu savunulmuş ama bunun yerine ticari suçlarda bir kast karinesinin kabul edilmesi yönünde yaygın bir görüş oluşmuştur.

2. Ekonomik Suçlarda Mazeret Nedenleri

Kusurluluğu kaldıran nedenlerin ekonomik suçlara uygulanışında diğer suçlara nazaran bir farklılık gözlemlenmez. Kusurluluğu kaldıran nedenleri, temelde beklenemezlik ilkesine dayandırmak mümkündür.⁴¹⁶ Beklenemezlik ilkesi kişiden

içinde bulunduğu durumda yapmış olduğu davranıştan başka bir davranışta bulunmanın kişiden beklenememesini ifade etmekte olup, kusurluluğu kaldıran genel bir nedendir.⁴¹⁷ Bu nedenle kusurluluğu kaldıran nedenler, zorunluluk hali dışında (kusurluluğu kaldıran bir neden olarak ele alındığında)⁴¹⁸ ekonomik suçlarda uygulama alanı bulabilirler.

Kusurluluğu kaldıran nedenlerin ekonomik suçlara uygulanmasında dikkat edilmesi gereken husus, beklenebilirlik denetimi yapılırken ekonomik suçların beyaz yakalı failler tarafından işlendiklerinin gözden kaçırılmamasıdır. Özellikle ticari suçlar söz konusu olduğunda basiretli bir tacir olmanın sonuçları göz önüne alınmalıdır.

Belirtmek gerekir ki, TTK'daki düzenlemeler örneğinde de görülebileceği üzere, tipik fiilde kasta özel olarak vurgu yapıldığı, yani hukuka aykırılığın ilgili suç tanımında özellikle vurgulandığı durumlarda; ceza sorumluluğu için failin, işlediği fiille ilgili olarak suçun maddi unsurlarının yanı sıra, bu fiilin hukuk aykırılığının da bilincinde olup olmadığının ayrıca araştırılması gerekmektedir.

G. EKONOMİK SUÇLARIN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ

Ekonomik suçlar, yukarıda da belirtildiği üzere karşımıza genellikle tehlike suçları olarak çıkmaktadır. Salt hareket suçlarında, suçun icrasına başlandıktan sonra engel bir neden yüzünden hareketin yarıda kalması veya hareketin parçalara bölünebilmesi durumunda teşebbüsten bahsedilebilir.

Yukarıda da değinildiği üzere ekonomik suçların beyaz yakalı faillerden oluşmaları fiili işleyenlerin belirli bir statüye veya mesleğe sahip olduğuna vurgu yapmakta, ekonomik suçların diğer suçlar nazaran daha çok özgü suçlar şeklinde ortaya çıkması olasılığını açığa çıkarmaktadır.

Ekonomik suçlar genellikle neticesiz suçlardır ve bu suçlarla herhangi bir neticeye sebebiyet verildiğinde ceza kanunun başka ve daha ağır bir hükmünün ihlal edilmesi mümkündür. Diğer yandan, ekonomik suçlar, aldatıcı eylemlerle icra edildiklerinden, fiilin aldatıcı niteliğinin arttığı ve ceza hukuku hilesi niteliği taşıdığı hallerde, işlenmeleriyle ekonomik kazanç elde edilirken aynı zamanda doğrudan başkasının herhangi bir maddi kaybına, yani zararına sebebiyet verdiklerinde dolandırıcılık suçu işlenmiş olur.

V. TÜRK TİCARET KANUNUNDA ÖNGÖRÜLEN TİCARİ SUÇLARIN TASNİFİ ve YAPISI

A. TÜRK TİCARET KANUNU'NDA ÖNGÖRÜLEN TİCARİ SUÇLAR

6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu, kamuyu aydınlatma ve şeffaflık ilkeleri ile şirket sermayesinin ve malvarlığının korunması ilkelerinin çağın gereklerine göre hayata geçirilmesini, sermaye şirketleri ve şirket topluluklarında düzeni ve kurumsallaşmayı sağlamak, bilgi toplumunun gereklerini yerine getirmek amacıyla ticari hayat için yeni bir düzen kurma ihtiyacıyla yürürlüğe girmiş ve bu düzenin sağlanması hedefiyle kimi cezai sorumluluk halleri getirilmiştir. 6012

sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun ceza içeren hükümlerinin mülga Kanuna göre önemli oranda değiştiği, arttığı ve yenilendiği, yeni suçları tanımladıkları belirtilmelidir.

Türk Ticaret Kanunun cezai yaptırım içeren ilk hükmü, 51.maddesi hükmüdür ve hükümde ticaret unvanına kanuna aykırı şekilde ekler yapmak ve bu unvanı kanuna aykırı şekilde devretmek yasaklanarak Kanunun 46.maddesinin ihlali cezai yaptırımına bağlanmıştır. Türk Ticaret Kanunu'nda haksız rekabet fiilleri de cezai yaptırıma bağlanmıştır. Haksız rekabet halleri Kanunun 55.maddesinde ve 62.maddelerinde sayılmıştır. Bu maddelerde sayılan haksız rekabet fiilleri yine Kanunun 62.maddesinin son fıkrası ile cezai yaptırıma bağlanmıştır. Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen suçların diğer bir önemli bir kısmıysa Kanunun 562.maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu maddede aslen anonim şirketlerde şeffaflığın sağlanmasına ve sermayenin korunmasına ilişkin TTK'daki kimi hükümleri cezai yaptırıma bağlanmıştır. Bu maddeyle ihlali halinde ceza öngörülmüş bu maddeler Kanunun 644.maddesinin emrettiği hallerde limitet şirketler için de uygulama alanı bulmaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'nda cezai sorumluluk doğuran son fiillerse Kanunun 947. ila 950.maddeleri arasında düzenlenmiş olan deniz ticaretine ilişkin hükümlerde bulunmakta ve bu hükümlerde kanuna aykırı bayrak çekme fiilleri ceza yaptırımına bağlanmaktadır. Kanun son cezai hükümleri ise yine deniz ticaretine ilişkin olarak 1366. Ve 1367.maddelerinde el konulan geminin muhafazasıyla ilgilidir. Böylelikle barındırdığı sistematik açısından Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen cezai sorumluluk hallerini dört ana grup altında sınıflandırmak mümkündür. Buna göre Kanundaki suçları, ticaret unvanına ilişkin cezai sorumluluk halleri, haksız rekabete ilişkin cezai sorumluluk halleri, ticaret şirketlerine ilişkin cezai sorumluluk halleriyle deniz ticaretine ilişkin cezai sorumluluk halleri altında gruplandırmak mümkündür.

V. TÜRK TİCARET KANUNUNDA ÖNGÖRÜLEN TİCARİ SUÇLARIN TASNİFİ ve YAPISI

A. TÜRK TİCARET KANUNU'NDA ÖNGÖRÜLEN TİCARİ SUÇLAR

6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu, kamuyu aydınlatma ve şeffaflık ilkeleri ile şirket sermayesinin ve malvarlığının korunması ilkelerinin çağın gereklerine göre hayata geçirilmesini, sermaye şirketleri ve şirket topluluklarında düzeni ve kurumsallaşmayı sağlamak, bilgi toplumunun gereklerini yerine getirmek amacıyla ticari hayat için yeni bir düzen kurma ihtiyacıyla yürürlüğe girmiş ve bu düzenin sağlanması hedefiyle kimi cezai sorumluluk halleri getirilmiştir. 6012 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun ceza içeren hükümlerinin mülga Kanuna göre önemli oranda değiştiği, arttığı ve yenilendiği, yeni suçları tanımladıkları belirtilmelidir.

Türk Ticaret Kanunun cezai yaptırım içeren ilk hükmü, 51.maddesi hükmüdür ve hükümde ticaret unvanına kanuna aykırı şekilde ekler yapmak ve bu unvanı kanuna aykırı şekilde devretmek yasaklanarak Kanunun 46.maddesinin ihlali cezai yaptırımına bağlanmıştır. Türk Ticaret Kanunu'nda haksız rekabet fiilleri de cezai yaptırımı bağlanmıştır. Haksız rekabet halleri Kanunun 55.maddesinde ve 62.maddelerinde sayılmıştır. Bu maddelerde sayılan haksız rekabet fiilleri yine Kanunun 62.maddesinin son fıkrasıyla cezai yaptırımı bağlanmıştır.

Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen suçların diğer bir önemli bir kısmıysa Kanunun 562.maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu maddede aslen anonim şirketlerde şeffaflığın sağlanmasına ve sermayenin korunmasına ilişkin TTK'daki kimi hükümleri cezai yaptırımı bağlanmıştır. Bu maddeyle ihlali halinde ceza öngörülmüş bu maddeler Kanunun 644.maddesinin emrettiği hallerde limitet şirketler için de uygulama alanı bulmaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'nda cezai sorumluluk doğuran son fiillerse Kanunun 947. ila 950.maddeleri arasında düzenlenmiş olan deniz ticaretine ilişkin hükümlerde bulunmakta ve bu hükümlerde kanuna aykırı bayrak çekme fiilleri ceza yaptırımına bağlanmaktadır. Kanun son cezai hükümleriyse yine deniz ticaretine ilişkin olarak 1366. Ve 1367.maddelerinde el konulan geminin muhafazasıyla ilgilidir. Böylelikle barındırdığı sistematik açısından Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen cezai sorumluluk hallerini dört ana grup altında sınıflandırmak mümkündür. Buna göre Kanundaki suçları, ticaret unvanına ilişkin cezai sorumluluk halleri, haksız rekabete ilişkin cezai sorumluluk halleri, ticaret şirketlerine ilişkin cezai sorumluluk halleriyle deniz ticaretine ilişkin cezai sorumluluk halleri altında gruplandırmak mümkündür.

B. TÜRK TİCARET KANUNUNDAKİ CEZAI DÜZENLEMELERİN AMAÇLARINA (Ratio Legis) GÖRE TASNİFİ

Türk Ticaret Kanunu'nun "Ticari İşletme" başlıklı birinci kitabında, ticaret unvanına kanuna olarak aykırı ek yapılması ve ticaret unvanının kanuna aykırı olarak devredilmesi cezai yaptırıma bağlanmıştır. Birinci kitaptaki bu fillerin cezalandırılmasıyla genel olarak, çalışmanın devamında da ele alınacağı üzere, ticari hayattaki güven ve itimadı koruyarak kişilerin ekonomik özgürlüklerinin korunmasının amaçlandığı söylenebilir.

Haksız rekabet suçlarının ihdas edilmesindeki amaçsa, piyasadaki dürüst ve bozulmamış rekabetin sağlanmasıdır. Şirket suçlarındaysa, kanun koyucunun atf hükümleriyle cezai yaptırıma bağladığı ticari davranış normlarının şirketler hukukundaki iki ilkeyle bağlantılı olduğu görülür. Bu ilkelerden biri kamuyu aydınlatma ve şeffaflık ilkesi, diğeryse malvarlığının ve sermayenin korunması ilkesidir.

Gemilerin sahip oldukları büyük ekonomik değer, ulusal veya uluslararası ticaret alanında faaliyet göstermeleri ve bunlara bağlı olarak çıkabilecek kanuni ihtilafların çözümünde uygulanacak kuralların tespiti için gemilerin ferdileştirilmesi bireyselleştirmenin sağlanması ve gemilerin kimliklerini doğru bir şekilde sunmalarının gerekmektedir. İşte TTK'nın deniz ticaret hukukuna ilişkin cezai hükümlerinin de bu sağlanmasına yöneliktir.

C. TÜRK TİCARET KANUNUNUN ÖNGÖRDÜĞÜ CEZA NORMLARININ YAPISI ve NİTELİĞİ

Çok sayıda olmayan deniz ticaretine ilişkin cezai sorumluluk halleri dışında Türk Ticaret Kanunu'ndaki bütün cezai hükümler atf hükümlerinden oluşmaktadır.

Kanun koyucu, Türk Ticaret Kanunu'ndaki ceza normlarını düzenlerken, genellikle belirli bölümlerin sonuna cezai sorumluluk başlığı altında bir madde koymaktadır. Bu madde, Kanunun ticari davranış kullarını içeren diğer maddelerine bölümdeki çeşitli hükümlerin ihlalini ceza yaptırımına bağlayarak ceza normları göndermede bulunan, bu hükümleri müeyyelendiren atf hükümleri içermekte, o oluşturmaktadır.

Ekonomik suçların tam ceza normları olarak karşımıza çıkmamasının temel nedeni, belirli bir yasama tekniğinin tercih edilmiş olmasından kaynaklanır. Önce ceza hukuku dışında kalan bir alanda kanun hazırlanmakta, sonraysa kanundaki maddeler arasında tercih edilenlere ayrı bir bölüm ve çoğunlukla "cezaî sorumluluk" başlıklı bir madde altında atıflarda bulunularak hükümlerin ihlali halinde uygulanacak cezai yaptırımların belirlenmesi yolu izlenmekte, bu teknikte süratle kanun yapmak mümkün hale gelmektedir.

Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş ilk ceza normu, Kanunun "Ticaret Unvanı ve İşletme Adı" başlıklı birinci kitap üçüncü kısmın sonunda yer almakta olan "Ceza ve Bildirim" başlıklı 51.maddesinin 3.fıkrasıdır. Türk Ticaret Kanunun 51.maddesinin 3.fıkrası "46'ncı maddeyi ihlal edenler veya 49'uncu maddeye aykırı olarak ticaret unvanını devredenlerle devralan ve kullananlar, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezasıyla cezalandırılır" ifadesini içermektedir.

Türk Ticaret Kanunundaki ceza normlarından önemli bir kısmıysa haksız rekabet fiillerinden oluşmaktadır. Kanunun birinci kitabının haksız rekabetin düzenlendiği dördüncü kısmının sonunda yer alan "Cezayı Gerektiren Fiiller" başlıklı 62.maddesiyle haksız rekabet halleri cezai yaptırıma bağlanmıştır. Bu madde bir fıkra ve dört bentten oluşmaktadır. Bu maddenin birinci fıkrasının (b), (c), (d) bentlerinde açıkça haksız rekabet oluşturan davranış kuralları belirtilip, iki yıla kadar hapis ve adli para cezasıyla müeyyideye bağlanmakta, sayılan bu bentler tam ceza normu olma özelliğini taşımaktadırlar.

IV. YAPTIRIM TEORİSİ AÇISINDAN EKONOMİK SUÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. EKONOMİK SUÇLARIN CEZALANDIRILMASI ÜZERİNE TARTIŞMA ve DEĞERLENDİRMELER

1. Ceza Teorileri Açısından Ekonomik Suçlar

Ekonomik suçlar açısından en önemli tartışma konularından biri nasıl, hangi şekilde ve miktarda cezalandırılacaklarıdır. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu da aynı tartışmaya konu olmuş, gelen eleştiriler sonucunda Kanunda öngörülen cezalar önemli değişikliklerle yeninden düzenlenmiş, kimi suçlar kabahate çevrilerek suçların sayısı azaltılmış, cezalarıysa hafifletilmiştir.⁴⁵⁹ Ekonomik suçlarla mücadelede, çağcıl ülkelerse iktisadi düzenin düzgün işlemesi adına ekonomik suçlar için ağır ve sert önlemleri almaktan kaçınmamışlardır. Diğer yandan, ekonomik suçlara öngörülen yaptırımların ağırlığındaki artışın ticari işletmeleri büyük zararlara uğratarak onları rekabet edemez hale getirmesi, dolayısıyla iktisadi düzeni işlemez kılması da mümkündür. Ekonomik suçlar söz konusu olduğunda ince bir dengenin tutturulması gerekmektedir. Çünkü, klasik suçlardan farklı olarak, ekonomik suçların cezalandırılmasında ekonomik değerlendirmeler de rol oynamakta, verilen cezaların tacirlerin iflasına yol açmaması, faillerin iktisadi güçlerinin tümünden ortadan kaldırmaması gerekmektedir ki, neden olunan zararın tazmin edilebilmesi, alacaklıların alacaklarına ulaşılabilir durumda kalması sağlanabilsin.

Genel olarak beyaz yaka suçlarına, özeldeyse ekonomik suçlara bakıldığında, failleri şiddet içermeyen suç bulmak zordur; zira yol açtıkları zarar çoğu zaman dolaylı bir şekilde ortaya çıkmakta fiillerini işlemiş olduklarından, topluma verdikleri zararın karşılığı olan uygun cezayı ve miktarı da tam olarak belirlenemeyebilmektedir.

2. Ekonomik Suçlar İçin İzlenmesi Gereken Ceza Siyaseti Üzerine Tartışmalar

Ekonomik suçlar, çağımızda gelişen ekonomik ve ticari hayatla birlikte gelen sosyal gelişmişlik neticesinde ortaya çıkmış; giderek önemini ve sayısını arttıran bir suç tipidir. Buna karşın şiddet içeren suçlar gibi somut bir şekilde toplumun gözünün önünde yaşanmadıkları için, çeşitli ülkelerde yapılan kamuoyu araştırmaları, halkın büyük çoğunluğunun şiddet içeren suç faillerinin daha ağır cezalarla cezalandırılmasını arzuladığını, devletin ekonomik suçlardan çok adi suçlara eğilmesini istediğini göstermektedir. İnsanlar şiddet içeren suçlardan karşılaşmaktan daha çok çekindiklerinden, ekonomik suçları daha çok hoşgörüyü karşılamakta ve bu durum beyaz yakalı suçluların cezalandırılma süreçlerindeki önemli bir farklılığa işaret etmektedir.

Ekonomik suçlar, işlenmelerindeki yoğunluk ve çeşitlilik ve şiddet içeren suçlardan çok daha fazla ekonomik zarara yol açmalarına rağmen kamuoyu gözünde hak ettikleri önemi görememektedir. Suçlar için konulacak cezalar, bu suçları işleyenlerin piyasada var olabilme koşullarını istisnai durumlar dışında

tümünden ortadan kaldırmamalı, ağırlıklarıysa faillerinin işledikleri fiilleri gizleyebileceklerini düşünmelerine rağmen onları caydırabilecek yoğunluğa erişmelidir. Bu suçlarda ince bir denge izlenmeli, suçla elde edilen menfaatle tacirin maddi koşulları da gözetilmelidir. Örneğin, uygulanacak yaptırımın tacirin tümünden iflasına sebep olması da suçtan meydana gelen zarar veya tehlikeden daha büyük bir zarar ortaya çıkarabilir.

B. EKONOMİK SUÇLARIN CEZALANDIRILMASINDA ve TÜRK TİCARET KANUNU'NDA ÖZGÜRLÜĞÜ KISITLAYICI CEZALAR

Türk hukukunda özgürlüğü kısıtlayıcı cezalar, hapis cezalarını nitelemektedir. Türk ceza hukukunda ekonomik suçların bir kısmı için süreli hapis cezası öngörülmüştür. Bu durum da, ekonomik suçlara ekonomik ceza verilmesi görüşünün sıklıkla dile getirilmesine neden olmaktadır. Bu ve benzeri tartışmalar, ülkemizdeki kriminoloji çalışmalarının eksikliği nedeniyle herhangi bir sonuca ulaştırılamamaktadır.

Genel olarak hapis cezaları söz konusu olduğunda ekonomik suçlarda cezanın özel önleme amacının gerçekleşmediği belirtilmektedir. Çünkü yapılan çalışmalar hapis cezasına çarptırılan beyaz yakalı suçluların çarptırılmayanlara nazaran tekrar suç işlemeye daha yatkın olabileceklerini göstermektedir.

Ekonomik suçlar söz konusu olduğunda hapis cezaları, cezanın genel önleme amacı açısından da gerekli işlevi görememektedir. Araştırmalara göstermiştir ki, beyaz yaka suçlarında failler zaten cezalandırma sürecinin kendisinden etkilenmekte, kısa süreli hapis cezaları, failin kovuşturma veya soruşturma tecrübesinden daha fazla bir son birim etkisi (marjinal fayda) sağlayamamaktadır. Öte yandan hapis cezaları tüzel kişilere uygulanamamaları nedeniyle, ekonomik suçlar söz konusu olduğunda klasik suçlardaki kadar yoğun bir işlev görememektedir.

1. Türk Ticaret Kanunu'nda Öngörülen Hapis Cezaları

Türk Ticaret Kanunu'nda öngörülen hapis cezaları süreli hapis cezalarından oluşmaktadır. Öngörülen hapis cezalarının büyük çoğunluğu seçimlik olarak para cezasına çevrilebilmektedir. Deniz ticaretine ilişkin suçlardaysa karışımıza kısa süreli hapis cezaları çıkmaktadır.

a. Türk Ticaret Kanunu'nda Hapis Cezası Öngörülen Suçlar

- TTK'nın 562/7.maddesinin atıf hükmüyle bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ve 5000 güne kadar adli para cezası öngörülen sır saklama yükümlüğünün ihlali suçu;
- TTK'nın 562/8.maddesinin atıf hükmüyle bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası öngörülen ticari defterler ile şirketlerin kuruluşu, yapısal değişikliği ve sermayesiyle ilgili belgelerde sahtecilik suçu;
- TTK'nın 562/11.maddesinin atıf hükmüyle altı aydan iki yıla kadar hapis cezası öngörülen kanuna aykırı olarak halktan para toplama suçlarıdır.
- TTK'nın 1366. ve 1367/1.maddelerinde öngörülen ihtiyati hacze konu olan gemilere ilişkin el konulma ve muhafaza tedbirlerinin ihlali suçları için üç aydan iki yıla kadar hapis ve üç bin güne kadar adli para cezasıdır.

b. Türk Ticaret Kanunu'nda Hapis veya Adli Para Cezası Öngörülen Suçlar

- TTK'nın 51.maddesinin atıf hükmüyle haklarında üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası öngörülen ticaret unvanına kanuna aykırı ek yapma ile ticaret unvanının kanuna aykırı olarak devretme ve devralma suçları;
- TTK'nın 62.maddesinin atıf hükmüyle, şikâyet üzerine iki yıla kadar hapis ve adli para cezasıyla cezalandırılan haksız rekabet suçları;
- TTK'nın 562/9.maddesinin atıf hükmüyle üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezasıyla cezalandırılan sermaye hakkında yanlış beyanlarda bulunmak ve ödeme yetersizliğinin bilinerek onaylanması suçları;
- TTK'nın 947.maddesinde düzenlenen kanuna aykırı şekilde bayrak çekme suçunda altı aya kadar hapis ve adli para cezası;
- TTK'nın 948/1.maddesinde öngörülen tasdikname ve şahadetname almadan bayrak çekme suçunda dört aya kadar hapis veya ikiyüz güne kadar adli para cezası;
- TTK'nın 948/2.maddesinde öngörülen gemide tasdikname veya şahadetname bulundurma suçunda iki aya kadar hapis veya yüz güne kadar adli para cezası;
- TTK'nın 949.maddesinde öngörülen harp gemileri ile istihkâmlar önünde ve limanda bayrak çekmeme suçu için üç aya kadar hapis veya adli para cezası;
- TTK'nın 950. maddesinde öngörülen geminin adının ve bağlama limanının yazılması suçunda üç aya kadar hapis veya adli para cezası;

C. EKONOMİK SUÇLARIN ÖNLENMESİNDE ve TÜRK TİCARET KANUNUNDA ADLİ PARA CEZALARI: EKONOMİK SUÇA EKONOMİK CEZA İLKESİ

1. Genel Olarak Ekonomik Suçlar ve Ekonomik Cezalar

Para cezası, işlenmiş bir suçun karşılığı olarak, failin kusuru ve ekonomik durumuyla orantılı olarak yargısal bir kararla hükmedilen, Kanunda yazılı hadler arasında tayin olunmuş bir paranın devlet hazinesine ödenmesini ifade eder. Para cezasının, kazanç saiki ile işlenen suçlar gibi suçlarda hürriyeti bağlayıcı cezalardan çok bulunmaktadır. Doğaları gereği, ekonomik suçların iktisadi kazanç elde etmek amacıyla daha etkili olduğu doktrinde ileri sürülmüştür. Bu suçlar arasında ekonomik suçlar da işlenmeleri nedeniyle ekonomik suçlara ekonomik ceza uygulanması savunulmaktadır. Tüm ekonomik suçları kapsayacak bir cezalandırma yöntemi öne sürmek, tüm ekonomik suçlara ekonomik ceza uygulanmasını savunmak mümkün gözükmemektedir.

Öncelikle, ekonomik suçlar şiddet içermeyen fiillerden oluştuklarından para cezalarının ekonomik suçlara uygulanması hem faillerinin hem de kamuoyunun gözünde daha munasip gözükmemektedir. Diğer yandan, para cezaları esnek, kolaylıkla faille suç fiiline oturan, hapis cezası gibi yan etkileri olmayan, maliyeti hapis cezalarına göre düşük olmakla birlikte devlete gelir sağlayan cezalardır.⁵⁰² İlaveten, şirketlere cezai sorumluluk öngörülen sistemlerde, tüzel kişilere en rahat uygulanacak ceza para cezaları olarak ortaya çıkmaktadır. Tüm bunlara karşın, para cezalarının belirli bazı dezavantajları da vardır. İstikrarlı ekonomisi olmayan ülkelerde enflasyona bağlı olarak aşınabilir, ekonomik açıdan son derece güçlü olan beyaz yakalı failler söz konusu olduğunda eşitliğe aykırı sonuçlar doğurarak suçtan kaçınma duygusunu kırabilir, toplumsal özensizliği arttırabilir ve suçlar söz konusu olduğunda büyük bilge Nasreddin Hoca'nın ifadesiyle "parayı veren düdüğünü" çalar zihniyetini hâkim kılabilir.

Para cezalarında özel ve genel önlemenin sağlanabilmesi menfaat dengesine, diğer bir deyişle failin muhatap kalacağı cezanın suçla elde edeceği menfaatten daha fazla olmasına bağlıdır. Her ne kadar mahkeme failin gelir durumu gibi bireysel özelliklerini de dikkate alacak olsa, ekonomik suçlarda, suçla elde edilen kazançla suç fiili için öngörülen ceza arasındaki oran objektif bir nitelik arz etmektedir. Bu nedenlerle “gün para cezası sistemi” ekonomik suçlarla mücadelede para cezalarından beklenen etkinliği gösterememektedir. Çünkü çoğu hukuk sisteminde hapis cezasının para cezasına çevrilme oranı ve sınırı önceden Kanunla belirlenmekte ve bu belirlenim genellikle ekonomik suçlarla neden olunan sosyal zararlar sınırları belirlenen cezanın çakışmamasına neden olabilmektedir.

Ekonomik suçlara için en uygun yaptırım türlerinden biri adli para cezaları olsa da tümünden hapis cezalarından vazgeçilmesi mümkün değildir. Salt adli para cezasının öngörüldüğü durumlarda, cezanın oranıyla bağlantılı olarak tahsili de güçleşir. Bu nedenle en azından ödenmeyen para cezasının hapse çevrilmesi gerekmektedir.

D. EKONOMİK SUÇLARDA CEZA SİYASETİNİN BELİRLENMESİNDE BİR YOL OLARAK İKTİSADİ ANALİZ

Ekonomik suçta ekonomik ceza söyleminde de cezanın caydırıcı olması düşüncesi yatmaktadır ve bunun sağlanabilmesi için kişinin suçu işlemekle elde edeceği kazançtan daha fazlasını ödeyeceği düşüncesine sahip olması gerekir. Bu bağlamda, ekonomik suçlara uygulanacak ekonomik cezaların belirlenmesinde, en azından ceza siyasetine yön verilmesinde, veri elde etmek amacıyla iktisadi analizin kullanılabileceği ileri sürülebilir. Suçun mikro ekonomik tekniklerle analizinin, suç ve suçla mücadele alanında nispeten yeni bir yaklaşım olduğu kabul edilmektedir.

Suçun iktisadi analizi yapılırken, suçun arz cephesinde suçlular yer almakta, suçun faydası getireceği gelir, doğrudan maliyeti ise kanunda öngörülen cezalar olmaktadır. Dolayısıyla suçun maliyetinin, yani suç için öngörülen yaptırımların ağırlığının ve çeşidinin artması kişiyi suç işlemekten alıkoymabilmektedir. Bu nedenle ekonomik analizin temel amacı, suçun maliyetini yükseltmek ve böylelikle caydırıcılığı sağlamaktır.

Aynı zamanda iktisadi analiz, suçun yol açtığı zararlar uygulanacak para cezasının denk olmasının mükemmel olmayan denetim ve tespit mekanizmaları karşısında etkili olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenlerle, nispi para cezalarının ekonomik suçlarla mücadele daha etkili oldukları tekrardan hatırlatılabilir.

E. EKONOMİK SUÇLAR BAĞLAMINDA GÜVENLİK TEDBİRLERİ ve TÜRK TİCARET KANUNU’NDA DÜZENLEN SUÇLAR

1. Güvenlik Tedbirleri ve Ekonomik Suçlar

Güvenlik tedbirleri, “toplumsal savunma vasıtalarından olup, toplum için tehlike oluşturan suçun işlenmesinden sonra hâkim tarafından hükmedilen yaptırımlar” olarak tanımlanabilir.⁵²⁹ Yaptırım niteliği taşıdıklarından kanunilik ilkesi güvenlik tedbirleri için de geçerlidir. Güvenlik tedbirlerinin uygulanabilmesi için en azından teşebbüs aşamasında kalmış bir suç bulunmalı ve kişi bu suça iştirak etmiş olmalıdır. Böylelikle kişi toplum için gösterdiği tehlikelilik hali nedeniyle tedbirin muhatabı olur.

Kanımızca ekonomik suçlar söz konusu olduğunda güvenlik tedbirleri özellikle önem arz etmektedir. Bu durumun başlıca birkaç nedeni vardır. Bu nedenlerden en önemlisi ticari hayatta büyük nüfus sahibi olan şirketlerin ceza sorumluluğuna ilişkin tartışmalarda kendini gösterir. Bu nedenle tüzel kişilere cezai sorumluluk tanınmayan hukuk sistemlerinde güvenlik tedbirleri suçun işlenmesine vasıta kılınan tüzel kişilere karşı ceza hukukundaki yegâne savunma vasıtası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diğer yandan, ekonomik suçların çoğunlukla ister fail lehine isterse de bünyesinde bulunduğu tüzel kişi lehine olsun, kazanç elde etme amacıyla işlenmeleri, Türkiye gibi müsadereyi bir güvenlik tedbiri olarak düzenlemiş ülkeler açısından güvenlik tedbirlerini ayrıca göze çarpar hale getirmektedir.

E. EKONOMİK SUÇLAR BAĞLAMINDA GÜVENLİK TEDBİRLERİ ve TÜRK TİCARET KANUNU'NDA DÜZENLENEN SUÇLAR

1. Güvenlik Tedbirleri ve Ekonomik Suçlar

Güvenlik tedbirleri, “toplumsal savunma vasıtalarından olup, toplum için tehlike oluşturan suçun işlenmesinden sonra hâkim tarafından hükmedilen yaptırımlar” olarak tanımlanabilir. Yaptırım niteliği taşıdıklarından kanunilik ilkesi güvenlik tedbirleri için de geçerlidir. Güvenlik tedbirlerinin uygulanabilmesi için en azından teşebbüs aşamasında kalmış bir suç bulunmalı ve kişi bu suça iştirak etmiş olmalıdır. Böylelikle kişi toplum için gösterdiği tehlikelilik hali nedeniyle tedbirin muhatabı olur.

Kanımızca ekonomik suçlar söz konusu olduğunda güvenlik tedbirleri özellikle önem arz etmektedir. Bu durumun başlıca birkaç nedeni vardır. Bu nedenlerden en önemlisi ticari hayatta büyük nüfus sahibi olan şirketlerin ceza sorumluluğuna ilişkin tartışmalarda kendini gösterir. Bu nedenle tüzel kişilere cezai sorumluluk tanınmayan hukuk sistemlerinde güvenlik tedbirleri suçun işlenmesine vasıta kılınan tüzel kişilere karşı ceza hukukundaki yegâne savunma vasıtası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diğer yandan, ekonomik suçların çoğunlukla ister fail lehine isterse de bünyesinde bulunduğu tüzel kişi lehine olsun, kazanç elde etme amacıyla işlenmeleri, Türkiye gibi müsadereyi bir güvenlik tedbiri olarak düzenlemiş ülkeler açısından güvenlik tedbirlerini ayrıca göze çarpar hale getirmektedir.

Gerçek şahıslar için; belirli haklardan yoksun bırakma ve müsadere güvenlik tedbiri uygulanabilir. Tüzel kişiler için; uygulanabilecek güvenlik tedbirleri iznin iptali ve müsadere.

2. Ekonomik Suçlara Karşı Seçenekli Yaptırımlar ve Türk Ticaret Kanunu'nda Düzenlenen Suçlar

a. Ekonomik Suçlar ve Seçenekli Yaptırımlar

Ekonomik suçlar şiddet içermeyen fiillerden oluşmaları nedeniyle süreli hapis cezalarıyla cezalandırılmaktadır. Haliyle bu suçlar için öngörülen hapis cezalarının süresi de görece az olmaktadır. Bunun diğer bir nedeni, fiillerin niteliği kadar, faillerinin beyaz yakalı saygın kişilerden oluşmasıdır. Bu nedenlerle ekonomik suç failleri kısa süreli hapis cezalarına çarptırılması yönünde bir eğilim vardır. Zaten ekonomik suça ekonomik ceza söylemi, aslında hiçbir zaman özgürlüğü kısıtlayıcı ceza uygulanmaması yönünde bu eğilimin başka bir yansımasıdır. Beyaz yaka suçları için eğer Kanunda seçenek yaptırım öngörülmüşse genellikle seçenek yaptırım tercih edilmektedir; zira failleri şiddete başvurmamış, saygın insanlardan oluşmaktadır.

Beyaz yakalı suçlular toplumun saygın, varlıklı ve üretken kesiminden geldiklerinden hem ıslah edilmeleri hem de topluma kazandırılmaları çok daha kolaydır. Bu nedenle, seçenek yaptırımlar başta onarıcı ve sonraysa ödetici adalet ilkelerini etkin bir şekilde hayata geçirebilirler.

3. Türk Ticaret Kanunu’nda Öngörülen Cezalarla İlgili Değerlendirme

Ticaret hukuku doktrininde orantılılık ilkesi kapsamında Türk Ticaret Kanunundaki cezai hükümlerin yumuşatıldığı belirtilmektedir.

Bir suç fiilinin şiddet içermemesi, mutlaka hakkında hafif cezalar öngörülmesi gerektiği anlamına gelmemelidir. Bu nedenle ticari suçlar söz konusu olduğunda ekonomik suçların özellikleri bilinerek ceza siyasetinin belirlenmesi elzemdir. Ekonomik suçlar çoğunlukla gayrimuayyen mağdurlu suçlar olduklarından, ancak kamuoyunda gündeme geldiklerinde ve bu bağlamda ticari hayatın aktörleri gözünde artan bir mağdur olma riski oluşturdıklarında, cezalandırılmalarına yönelik tartışmalara kapı açılmaktadır. Dolayısıyla da ekonomik suçların mağduru olan kişiler şahsi olarak bilinçlendikçe, toplumdaki gerek idari, gerekse adli cezaların çoğaltılmasının yönündeki destek ve kanı da artmaktadır.

Düşük cezalar ekonomik suçların şiddet içermeyen eylemsel yapılarından ileri gelmekte ise de yol açabilecekleri maddi zararlar klasik suçlardan çok daha büyüktür. Ekonomik suçlardaki düşük cezaların varlığı, Türk Ticaret Kanunu’ndaki suçlar örneğinde de kendini göstermektedir. Ağır cezaların ise sekteye uğratabileceği gibi, buna karşın failin elde ettiği kazanca göre çok az bedel ödediği cezalarsa, cezadan beklenen hiçbir faydayı sağlamayacaktır. Böylelikle karşımıza iki sorun çıkmaktadır. Birincisi hangi para cezası sisteminin ekonomik suçlar için etkin olduğu sorunudur. İkinci sorunsu para cezalarının miktarlarının ekonomik suçlar söz konusu olduğunda nasıl tespit edileceğidir. Kanımızca adli para cezalarıyla hapis cezalarının bir arada uygulanması gerekmektedir.

EKONOMİK SUÇLAR BAĞLAMINDA TÜRK TİCARET KANUNU’NDAKİ HÜKÜMLERİNUSUL HUKUKU BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. GENEL OLARAK EKONOMİK SUÇLARIN SORUŞTURULMASI ve KOVUŞTURULMASI

Beyaz yakalı suçların ve dolayısıyla ticari suçların soruşturma ve kovuşturmasını yapmak hayli güçtür. Beyaz yaka suçları söz konusu olduğunda, ortaya çıkmış ihlalin ispatı ve keşfi, hatta anlaşılabilir şekilde açıklanması da aynı oranda güçtür. Bu nedenlerle uygulamada ekonomik suçların kovuşturulması büyük zorluklar arz ettiğinden, kolluk kuvvetlerinin ve savcılarının, bu suçların failleri kadar ihtisaslaşmaları gerektiği belirtilmektedir.

TTK’daki suçlar ve Türk sistemi örneğinden bakıldığında ortalama bir ceza hâkiminin veya bir savcının bir şirket suçunu, bir haksız rekabet halinin oluşup oluşmadığını, ticari gemilerin bayrak çekmesine ilişkin hükümlerin ihlal edilip edilmediğini, ticaret unvanının kanuna aykırı ek yapılıp yapılmadığını değerlendirebilmesi güçtür. Bu yüzden ekonomik suçlar açısından ihtisaslaşmış mahkemelere ihtiyaç vardır.

B. TÜRK TİCARET KANUNU'NDA DÜZENLEN SUÇLARIN SORUŞTURULMASI VE KOVUŞTURULMASI

1. TTK'da Kovuşturulması Şikâyetle Bağlanan Suçlar

1. “haksız rekabet sebebiyle müşterileri, kredisi, meslekî itibarı, ticari faaliyetleri veya diğer ekonomik menfaatleri zarar gören veya böyle bir tehlikeyle karşılaşabilecek olan kimseler”
2. “Ekonomik çıkarları zarar gören veya böyle bir tehlikeyle karşılaşabilecek müşteriler”
3. “Ticaret ve sanayi odaları, esnaf odaları, borsalar ve tüzüklerine göre üyelerinin ekonomik menfaatlerini korumaya yetkili bulunan diğer meslekî ve ekonomik birlikler ile tüzüklerine göre tüketicilerin ekonomik menfaatlerini koruyan sivil toplum kuruluşlarıyla kamusal nitelikteki kurumlar” olarak sayılmıştır. Görülebileceği üzere haksız rekabet suçları söz konusu olduğunda şikâyet hakkında sahip bulunan üç grup altında toplanabilir, tacirler, müşteriler ile meslek veya sivil toplum kuruluşları.

2. TTK'da Re'sen Kovuşturulan Suçlar

Başta da belirttiğimiz gibi, suçların re'sen kovuşturulması kural, şikâyet şartına bağlı kılınmaları istisna oluşturduğundan, haksız rekabet suçları ve 562/7.maddenin TCK'nın 239.maddesi hükmüne yaptığı gönderme dışında kalan TTK'da düzenlenmiş bulunan tüm suçlar re'sen kovuşturulacaktır.

C. TTK'DA DÜZENLENEN SUÇLARDA MADDE ve YER YÖNÜNDEN YETKİLİ MAHKEME

1. TTK'da Düzenlenen Suçlarda Madde Yönünden Yetkili Mahkeme

Türk Ticaret Kanunu'ndaki öngörölmüş en yüksek ceza, üç yıla kadar hapis cezasıdır. TTK'da düzenlenen ticari suçlar asliye ceza mahkemelerinin madde/görev yönünden yetkisi kapsamına girmektedirler. Görev yönünden yetki kamu düzeniyle ilişkilidir ve mahkeme tarafından re'sen dikkate alınır.

2. TTK'DA Düzenlenen Suçlarda Yer Yönünden Yetkili Mahkemenin Tespiti

a. Genel Olarak TTK'da Düzenlenen Suçlarda Yer Yönünden Yetki

Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda yer yönünden yetkili mahkemenin tespitinde Türkiye'de işlenen suçlar yönünden temel ölçüt “suçun işlendiği yer” ölçütüdür. Yukarıda da görülebileceği üzere, TTK'da düzenlenen suçların büyük bir güçlük arz etmemektedir. Hareketin gerçekleştirildiği yer mahkemesi yetkili yer çoğunluğu hareket suçlarından oluştuğu için suçun işlendiği yerin tespiti genel olarak mahkemesi olacaktır.

D.. EKONOMİK SUÇLAR ve TTK'DA DÜZENLENEN SUÇLAR AÇISINDAN İSPAT SORUNU

Yukarıda da değinildiği üzere ekonomik suçların soruşturulması ve kovuşturulması son derece güçtür. Uzmanlık ve titiz bir çalışma gerektirir. Bu zorluk aynı paralelde suçların ispatı için de söz konusudur. Gerçekten de genel olarak ekonomik suçlar özeldeyse ticari suçlar söz konusu olduğunda failin kastıyla, yarattığı zarar veya tehlikenin genişliği, sağladığı menfaat ve avantajlarla ilgili kanıt elde etmek son derece güçtür. Tüm bu hususlar göz önüne alındığında ekonomik suçların ispatı için, başta bilirkişilik olmak üzere, arama ve el koyma, bilgisayarlarda arama, kopyalama ve el koyma, şirkete kayyım atanması kurumları önem arz etmektedir.